

3. Советский энциклопедический словарь. — М.: Сов. энцикл., 1988.
4. Повейший словарь иностранных слов и выражений. — М.: Совр. литератор, 2003.
5. Белькип Р. С. Криминалистика: проблемы, тепдешии, перспективы. — М., 1987.
6. Литвинов А. Н., Степанюк Р. Л. Прогнозирование и планирование в криминалистике. — М.: Юрпига.
7. Васильев А. П., Яблоков П. П. Предмет, система и теоретические основы криминалистики. — М., 1984.
8. Белькип Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. — М.: НОРМА, 2001.
9. Пушкарёв А. О науке. — М.: Наука.
10. Лаплас. Опыт философии теории вероятностей. — М., 1908.
11. Коновалова В. Е., Сербулов А. М. Следственная тактика: принципы и функции. — К., 1983.
12. Головазов В. Н. Законы в системе научного знания. — М., 1970.
13. Зорин Г. А. Криминалистическая методология. — Минск, 2000.
14. Белькип Р. С. Ленинская теория отражения и методологические основы советской криминалистики. — М., 1970.

УДК 343.982.5

В. О. Комаха, В. Р. Самусь

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ФОТОГРАФІЇ ДЛЯ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Фотографія, отримана в процесі проведення слідчих дій і оформлена з дотриманням процесуального законодавства, виконує роль документа. А для визнання документа доказом потрібна наявність таких ознак:

- наявність інформації, джерело якої відомо;
- посвідчення інформації органами або особами, від яких вона виходить, в межах їх компетенції;
- дотримання певного порядку при доданні до матеріалів кримінальної справи;
- значущість відомостей про факти і обставини для даної справи, що фіксуються в документі.

Уявляється, що документ-доказ в кримінально-процесуальній діяльності можна визначити як матеріальний носій інформації, зафіксованої з використанням будь-яких технічних засобів, що має значення для правильного вирішення кримінальної справи.

Характеризуючи ознаки документа окремі вчені-криміналісти, зокрема, зазначають, що це завжди матеріальний об'єкт, фізична природа якого і спосіб фіксації інформації можуть бути будь-яким. Крім того, інформація повинна бути причинно пов'язана з певною правовою подією і придатна для його пізнання. Інформаційні властивості у документів різні, що визначає їх пізнавальне значення і впливає на процедуру надання їм статусу правових [1, 63–64].

Аспекти використання і кінцева форма документів, підготовлених за допомогою комп'ютерних технологій, різні. Отже, різним буде і порядок їх оформлення з метою надання їм статусу документа-доказу.

Серед джерел інформації, сконцентрованих в матеріалах кримінальної справи, переважають письмові документи або фотознімки, зафіксовані на паперовому носії. Електронні документи частіше за все є проміжною ланкою. Комп'ютер виконує функції досконалої друкарської машини, фотолабораторії або дикто-друкбюро. Підготувавши документ в електронній формі, суб'єкт правоохоронної діяльності перед тим, як надати йому офіційного статусу, оцінює його з погляду достовірності і об'єктивності закріпленої інформації і тільки після цього наділяє його відповідними реквізитами. Тверда копія електронного документа на паперовому носії посвідчується традиційним способом — підписом і печаткою.

Такий документ нічим не відрізняється від інших письмових документів. Аналогічним чином оформляються і електронні фотознімки, роздруковані на папері (тверді копії).

Як і звичайні фотознімки, зображення, отримані з використанням комп'ютерних технологій, є елементарними відображеннями дійсності, тобто інформаційна значущість тих і інших однакова. Різні тільки методи і засоби їх отримання. Тому буде достатнім розглянути процесуальний статус і порядок залучення до матеріалів кримінальної справи звичайних фотознімків, визначити їх місце в системі доказів.

Окремі вчені-криміналісти висловлюють думку, що фотознімки, які є носіями криміналістично значущої інформації, доцільно розділити на три групи: фотознімки — речові докази; фотознімки, що входять у висновки судового експерта; фотознімки, що входять у вигляді додатків до протоколів слідчих дій [2, 113].

Така класифікація необхідна для з'ясування сутності даного питання, оскільки зазначені фотознімки виконують різні функції в процесі доказування.

До фотознімків — речових доказів належать ті, які виготовлені свідками, підозрюваними, обвинуваченими тощо не у зв'язку з подією, що розслідується, і були вилучені і залучені до матеріалів кримінальної справи в процесі проведення будь-яких слідчих дій. Фотознімки-ілюстрації виготовляються судовим експертом під час проведення судово-експертного дослідження і використовуються ним для ілюстрації його ходу і результатів.

Основним об'єктом даного дослідження є фотознімки, отримані в ході проведення слідчих дій.

Щодо доказового значення фотозображень, отриманих у ході проведення слідчих дій, то це питання на сучасному етапі є вичерпним, тому що фотозображення є наочним зображенням — «елементарне фотографічне відображення матеріального об'єкта», на яке необхідно повністю розповсюдити статус речових доказів [3, 99; 4, 46].

Фотознімки розміщуються в окремому документі — фототаблиці. Із цього приводу доречним буде наведення думки окремих учених-криміналістів [5, 32], які пропонують використовувати в ході фіксації фотоапаратуру одноступінчатого процесу, що дозволяє отримувати фотознімки безпосередньо на місці зйомки і засвідчувати їх підписами понятих. Такі фотознімки також можна відразу розміщувати в протоколі.

В перспективі підготовка протоколів у такий спосіб стане не тільки можливою, але навіть і доцільною. Цьому сприятиме широке запровадження в практичну діяльність слідчих комп'ютерних технологій, у тому числі цифрової фотографії. Складаючи протокол огляду місця події з використанням портативного комп'ютера і цифрової фотокамери, слідчий одним натисненням клавіші маніпулятора зможе зафіксувати і вставити необхідне електронне фотозображення в текст протоколу. Таким чином, можна сказати, що не буде тимчасового розриву між фотографуванням і монтажем документа.

Висловлені думки і висновки про виготовлення і процесуальну природу фототаблиць — документів, в основу виготовлення яких покладено звичайні традиційні фотознімки, — в рівному ступені можна віднести і до твердих копій фототаблиць, що виготовляються за допомогою комп'ютерної техніки. Яка ж між ними відмінність?

До матеріалів кримінальної справи залучаються тверді копії електронних фототаблиць, що містять інформацію, аналогічну за формою і змістом інформації фототаблиць, що виготовляються з традиційних фотознімків. За допомогою тих і інших відображається інформація про об'єкти, що візуально сприймаються і які були предметом слідчої дії. Ті й інші містять написи пояснень, завірені відповідними підписами виконавців і скріплені відповідними печатками. За цими параметрами електронні фотознімки, а також їх тверді копії слід віднести до «фактичних результатів технічного документування».

З ґносеологічної точки зору, фіксація доказів є відображенням заздалегідь оціненого їх змісту. Як пише А. Р. Белкін: «Результат відображення повинен давати максимально повне уявлення про об'єкт, що відображається, адекватно передавати ті його властивості і ознаки, які роблять його доказом» [6, 141]. Подібна інформація в наведеному випадку відображена на фотознімках. По суті справи в них були фактичні дані. Однак в процесуальному плані фіксація доказової інформації припускає разом з таким відображенням і відображення діяльності суб'єкта фіксації, що його посвідчує. Підготувавши тверді копії електронних фототаблиць, суб'єкт фіксації оцінює з погляду повноти і об'єктивності відображену інформацію і тільки після цього посвідчує їх своїм підписом і скріпляє печаткою, тобто надає їм статус офіційного документа. Такий документ є результатом його діяльності по фіксації криміналістичної інформації з використанням певних технічних засобів.

Тверді копії фототаблиці виготовляються за допомогою принтера. Наочні зображення в ній відділити від основи неможливо. Як і написи пояснень, вони були отримані шляхом нанесення барвника на поверхню аркушу звичайного письмового або оптимізованого паперу, з яким вони становлять єдине ціле. Отже, в такому документі немає необхідності скріпляти печаткою кожен фотознімок. В складеній з електронних фотознімків фототаблиці достатньо в кінці зазначити відомості про спеціаліста, що підготував її, і вже в звичайному порядку завірити підписом і печаткою.

При наявності у фототаблиці декількох аркушів, кожен із них повинен бути завірений відповідним підписом і скріплений печаткою.

Таким чином, порядок оформлення твердих копій, в основу яких покладено електронні фотозображення, мало чим відрізняється від оформлення фототаблиць, складених з традиційних фотознімків.

Висловлюючи думку про доказове значення фотознімків як носіїв доказової інформації про злочин, окремі вчені-криміналісти зазначають, що воно «збільшується, якщо до справи залучаються не тільки фотознімки, але й негативні фотоплівки» [7, 143]. Наявність негатива свідчить про достовірність інформації, що відображається на фотозображеннях.

Сучасний рівень розвитку науково-технічних засобів і методів різної інформації надає можливість отримувати тверді копії фотографічних зображень не тільки в лабораторних, але й в «польових умовах». Окремі вчені-криміналісти з цією метою пропонують як альтернативу звичайній фотографії використання фотоапаратів одноступінчатого процесу типу «Полярроїд», які дозволяють отримувати фотознімки безпосередньо на місці події [5, 32]. Це надало б можливість проводити їх посвідчення учасниками слідчої дії, тим самим забезпечуючи дотримання процесуальної форми.

Однак зазначені методи одноступінчатого процесу отримання фотознімків на сучасному етапі практично відійшли в минуле, а сучасні комп'ютерні технології дозволяють реально наблизити процес виготовлення фотозображень на місці події, іншими словами, безпосередньо в «польових умовах».

Як відомо, процес формування і обробки електронного зображення займає від двох до п'яти секунд і відбувається безпосередньо в цифровій фотокамері. Таке зображення можна спостерігати через дисплей камери, однак до протоколу його залучити неможливо, оскільки воно є сукупністю електронних сигналів.

Для виготовлення твердої копії електронного зображення необхідно здійснити його друк з використанням спеціального пристосування — принтера поєднаного в комп'ютерну систему.

Виготовлені безпосередньо на місці події тверді копії фототаблиць тут же посвідчуються понятими та іншими учасниками слідчої дії, тобто дотримується процесуальна форма посвідчення інформації. Оформлені таким чином додатки не викликають сумніву в достовірності відображеної в них інформації. Вони і залучаються до матеріалів кримінальної справи. Поряд з твердою копією (електронною фотографією на паперовому носії) залишається електронне зображення, що виконувало в ході описаної вище операції функцію проміжної ланки, в певному значенні аналогічної негативу звичайної фотоплівки. Електронне зображення може бути записано наприклад, на CD-R-диски, які є носіями з одноразовим записом і не дозволяють втручатися в первинний зміст інформації. Такі носії комп'ютерної інформації можуть виконувати функцію, аналогічну негативу у звичайному фотопроцесі.

З цього зображення при необхідності можна отримати будь-яку кількість твердих копій. Аналізуючи думку про навмисне або ненавмисне спотворення інформації комп'ютерних графічних зображень, завжди мають на увазі можливість їх обробки в графічних редакторах. Уявляється, що тверда копія, отри-

мана і оформлена відповідним чином безпосередньо в ході слідчої дії, забезпечить гарантію достовірності не менш надійно, ніж негатив.

Отже, нами були проаналізовані питання, пов'язані з підготовкою і процесуальним статусом твердих копій наочних зображень, отриманих з використанням комп'ютерних технологій. Але ж, як наголошувалося раніше, особливий інтерес для криміналістики мають і безпосередньо самі електронні зображення. Їх, як і тверді копії, разом з протоколом, можна використовувати як джерело інформації. Причому вони в порівнянні з копіями мають більш високі якісні показники.

Як і будь-який доказ, електронні зображення повинні бути належним чином оформлені шляхом упакування їх в пакети, які підписуються і скріплюються печаткою слідчого.

Таким чином, цифрову фотографію можна використовувати в процесі розслідування і розкриття злочинів з метою фіксації доказової інформації при умові дотримання таких вимог як технічного, так і процесуального характеру.

Фотознімками є фотозображення, які знаходяться в цифровій і аналоговій формах. Фотознімки, отримані за допомогою цифрової фотокамери, зберігаються на змінному носії комп'ютерної інформації. Для їх прилучення до протоколу слідчої дії необхідно зробити дві копії зображень. Перша копія на паперовому носії виготовляється за допомогою принтера, приєднаного безпосередньо до цифрової фотокамери. Друга копія у вигляді файлу графічного формату зберігається на спеціальному носії комп'ютерної інформації — компакт-диску з одноразовим записом. Подібний підхід до документування, а саме наявність двох копій зображення (на паперовому носії і в цифровій формі), а також спеціальний порядок їх отримання (на місці події без використання комп'ютера) унеможлиблює фальсифікувати зображення місця події. При оформленні протокола слідчої дії перша копія зображення на твердому паперовому носії посвідчується підписами учасників слідчої дії. Отримані копії передаються слідчому і зберігаються в кримінальній справі [8, 243]. У випадках, якщо у процесі судового дослідження виникає питання про можливу фальсифікацію отриманих доказів, воно вирішується шляхом призначення судової експертизи.

У статті проаналізовано сучасні досягнення цифрової фотографії і можливості її використання з метою фіксації доказової інформації в процесі розслідування і розкриття злочинів. У сучасних юридичних виданнях зазначеним питанням не приділено належної уваги. Ознайомлення зі змістом даної статті як студентів юридичних навчальних закладів, так і практичних працівників правоохоронних органів, які займаються розслідуванням злочинів, буде сприяти підвищенню їх знань як, зокрема, з криміналістичної фотографії, так і криміналістики взагалі.

Література

1. Полевой Н. С., Крылов В. В. Компьютерные технологии в юридической деятельности. — М., 1994.

2. Бирюков В. В. Цифровая фотография: перспективы использования в криминалистике: Монография. — Луганск: РИО ЛИВД, 2000.
3. Эйсман А. А. О понятии вещественного доказательства и его соотношении с понятием доказательств других видов // Вопросы предупреждения преступности. — М., 1965. — Вып. 1.
4. Селиванов Н. А., Леви А. А. Правовая регламентация применения научно-технических средств // Социалистическая законность. — 1979. — № 11.
5. Тертышник В. М., Слинко С. В. Взаимодействие следователя с иными подразделениями органов внутренних дел при расследовании преступлений. — Х., 1995.
6. Белкин А. Р. Теория доказывания. — М.: Норма, 1999.
7. Тертышник В. М., Слинко С. А. Теория доказательств. — Х., 1998.
8. Иванов П. Ю. Современные проблемы судебной фотографии // Информатизация и информационная безопасность правоохранительных органов: Сб. тр. / Академия управления МВД России. — М., 2003.

УДК 343.985:343.61

О. С. Саінчин

СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ТА АЛГОРИТМИ ДІЙ В МЕТОДИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ СЕРІЙНИХ ВБИВСТВ

Слідчий процес розслідування вбивства в криміналістиці можна розділити на три етапи: початковий, наступний та завершальний. Початковий етап розслідування вбивства починається з моменту знаходження ознак вчинення злочину. На даному етапі характерним є проведення таких слідчих дій і оперативно-розшукових заходів: огляд місця події; проведення оперативно-розшукових заходів; допит можливого підозрюваного; допит свідків, очевидців; огляд живих осіб; призначення судово-медичних експертиз та ін. На цьому етапі вирішується питання про порушення, закриття або відмову в порушенні кримінальної справи. З моменту встановлення особи, підозрюваної у вчиненні вбивства, і визначення ступеня її вини вирішується питання про пред'явлення їй обвинувачення.

З моменту пред'явлення обвинувачення починається наступний етап розслідування вбивства. Для цього етапу характерно проведення таких слідчих дій: допит обвинуваченого; повторний допит свідків і очевидців, очна ставка; відновлення обстановки і обставин події; проведення комплексних, повторних, судово-медичних та інших криміналістичних експертиз.

Заключний етап розслідування вбивства являє собою складання обвинувального висновку. Не варто забувати, що при розслідуванні серійних вбивств протягом усіх трьох етапів розслідування злочинів слідчий повинен пам'ятати про версії «серійності» і віднесення даного злочину до певної серії. У зв'язку з тим, який обсяг відомостей і доказів зібраний на початковому етапі розслідування вбивства, слідчий може побудувати можливі версії вчинення злочину. В залежності від версії складається типова (певна) слідча ситуація, вирішуються певні завдання і визначаються найбільш точні і необхідні напрямки розслідування в даній ситуації.